

SLOVENSKI OBRAZ GORICE

Po sledih tisočletne prisotnosti

SLOVENSKI OBRAZ GORICE

Po sledih tisočletne prisotnosti

Zveza slovenskih kulturnih društev ETS

SLOVENSKI OBRAZ GORICE **Po sledih tisočletne prisotnosti**

Založila

Zveza slovenskih kulturnih društev ETS

Besedilo

Aldo Rupel

Uredila

Jasna Simoneta

Lektorirala

Sara Terpin

Pri nastanku vodnika sta sodelovali

Marisa Pelesson, Eva Sosič

Viri

Rupel Aldo, ur. (1995). *Krajevni leksikon Slovencev v Italiji – Goriška Pokrajina*.

Trst: založba Devin

Jazbar Erika, Vogrič Zdenko (2002). *Gorica – Po sledovih naše prisotnosti*.

Gorica: Transmedia

Fotografije

Silvan Pittoli (1, 7, 9, 11, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 24),

Carlo Scлаuzero (25), Adobe Stock

Zemljevid

Toponomastični zemljevid Gorice,

s prijaznim dovoljenjem društva Società Filologica Friulana

Oblikovanje

Rado Jagodic, Studio Link

© Zveza slovenskih kulturnih društev ETS, 2023

Izid vodnika je nastal s podporo

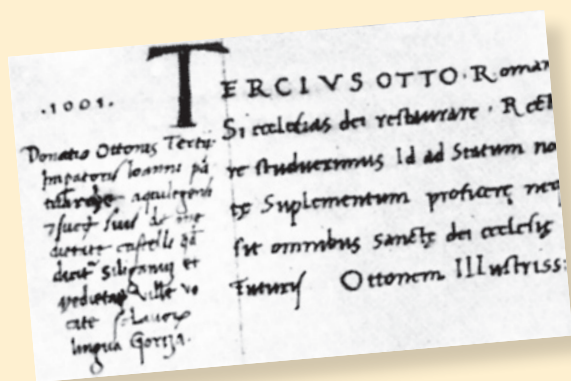
REPUBLIKA SLOVENIJA
URAD VLADE RS ZA SLOVENCE
V ZAMEJSTVU IN PO SVETU

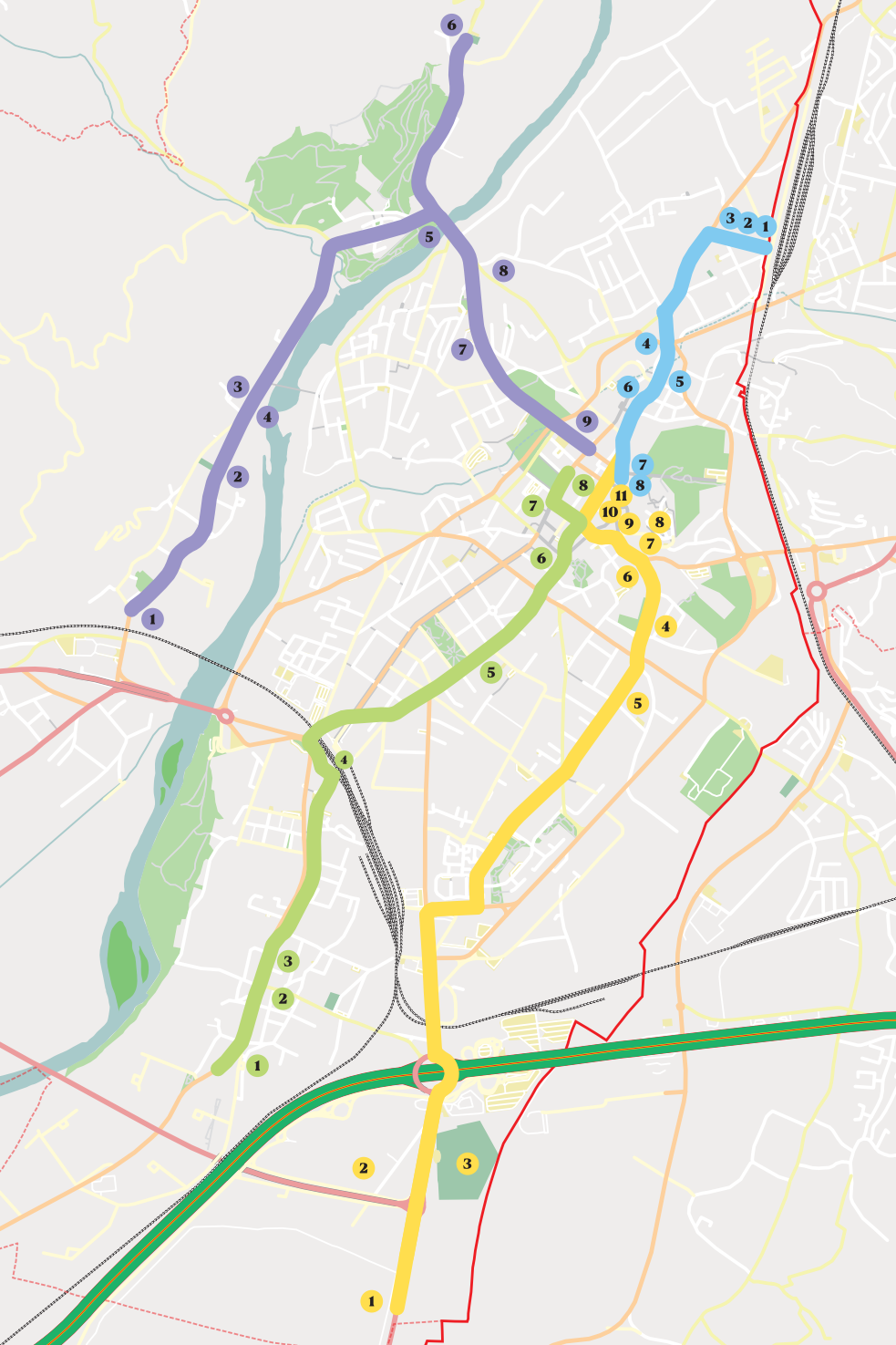
SPREMNA BESEDA

Dejavnosti, povezane z letom 2025, ko bosta evropski obmejni urbani območji NOVA GORICA - GORICA odmevali kot enotno mesto kulture, vzbujajo različne zamisli in predloge. Zveza slovenskih kulturnih društev v Gorici je oblikovala pobudo, s katero bi rada prispevala k zavesti, da se tu prepletajo in dopolnjujejo različne jezikovno etnične stvarnosti. Te so že stoletja zgodovinska danost, a jih težko zaznavamo v javnosti, saj je vidna dvojezičnost skrajno omejena, zlasti v mestnem središču. Da bi mlajše generacije slovenske narodne skupnosti v Italiji, italijansko govoreče prebivalstvo in državljani sosednje Slovenije bolj celovito dojel dejansko stanje, Zveza slovenskih kulturnih društev ponuja priložnostni vodnik s slovenskim doživljanjem prostora in zgodovine. V njem so navedeni kraji in vsebine, ki opozarjajo na zakoreninjenost slovenske prisotnosti v mestu. Že njegovo ime kaže na slovenski toponim, kot ga je izpostavil v darilni listini cesar Oton III leta 1001:

»... villa que Sclavorum lingua vocatur GORIZA.«

- Listina iz leta 1001 v enem izmed kasnejših prepisov (konec 15. stoletja)

SPOZNAJMO GORICO

Vabimo vas, da Gorico spoznavate s štirimi sprehodi v treh smereh. Na njih vas opozarjamo na kraje, spomenike, plošče, stavbe in vsebine, ki so povezani s tisočletno prisotnostjo Slovencev v Gorici:

A

SMER JUG - SEVER

od letališča skozi Podturn do Travnika;

B

SMER JUG - SEVER

od Štandreža do Travnika;

C

SMER SEVER - JUG

od Severne postaje do Travnika;

D

SMER ZAHOD - VZHOD

od Podgore do Travnika.

Povečani zemljevid Gorice z označenimi ulicami in trgi je na prednji in zadnji notranji platnici.

SMER JUG- SEVER

od letališča skozi Podturn do Travnika

V preteklosti so tukajšnji prebivalci Goriško **letališče 1** imenovali po bližnjem Mirnu. Nastalo je v času avstro-ogrskega cesarstva. Med drugim je znano po tem, da sta tam leta 1909 brata Edvard in Jože Rusjan preizkušala svoje leteče stroje, vse poimenovane EDA s številkami od 2 do 7. Pravzaprav sta se prvič od tal dvignila (2 metra visoko in 60 metrov daleč) na Rojcah med Štandrežem in Gorico. Med dvema svetovnim vojnama je letališko stezo in hangarje uporabljalo italijansko vojno letalstvo. Med Goriško fronto septembra 1943 je desantna skupina partizanske vojske državne varnosti napadla letališče in uničila vsa letala. Po drugi svetovni vojni je tam delovala pilotska šola, ki so jo obiskovali goriški Italijani in Slovenci.

Jeremitišče 2 je zaselek, ki leži ob letališču, Štandrežu in mestnem pokopališču. Nastalo je kot naselbina menihov puščavnikov, po italijansko »eremiti«, od katerih so se nekateri preselili na Sabotin. Nanje spominja le freska v nekdanji molilnici. Preživljali so se z obdelovanjem okoliških polj, podobno kot bližnji Štandrežci. Skrbeli so za ljudsko izročilo in prižigali kres ob prazniku sv. Janeza Krstnika, ki mu tu pravijo kar Ivan. Po letu 2000 so se Rumitarji celo desetletje upirali načrtom za širitev bližnje indu-

strijske cone. V znak kljubovanja so začeli prirejati ljudska srečanja in kiparsko kolonijo Skultura. Njene izdelke lahko srečamo daleč okrog mesta vse do Cerja.

Goriško **pokopališče 3** je bilo v preteklih stoletjih večkrat prestavljeno. Sedaj leži med državno mejo in Tržaško cesto zraven mednarodnega prehoda evropske cestne osi Barcelona – Kijev. Obsega devet hektarjev površine in okrog petdeset polj. Je veren izraz mestnega prebivalstva in njegove socialne, starostne in jezikovne sestave. Nagrobni spomeniki pripovedujejo o rodbinskih in družinskih razmerjih, o poklicih in o mestnem kulturnem potencialu. Kdor se spozna na izvor priimkov, zlahka opazi, kolikšen odstotek je ene, druge, tretje, četrte, pete in še kakšne narodnosti – italijanske, slovenske, furlanske, nemške, madžarske. Pri tem je potrebno

A

SMER JUG - SEVER

● Grobnica padlih borcev na goriškem pokopališču

● Pogled na goriški grad

upoštevati, da je bilo po prihodu Italije največ slovenskih priimkov na silo poitalijančenih. Posebno pozornost si zaslužita dva velika nagrobna spomenika, posvečena pripadnikom borbenih enot slovenske in jugoslovanske osvobodilne vojske med drugo svetovno vojno. Pozornost pritegnejo grobovi, kjer počivajo Fran Erjavec, Karel Lavrič, Lojze Bratuž, Marko Waltritsch, Ljubka Šorli, Darko Bratina, Dorica Makuc in ducat drugih pomembnih osebnosti.

Podturn **4** je mestni okoliš, ki se v italijanščini imenuje po sv. Roku. Istoimenska cerkev z župniščem stoji ob trikotnem trgu, ki meji tudi na športno igrišče »Baiamonti« in na vrsto stanovanjskih hiš. S trga se odcepijo ulice v smeri gradu, na vzhod proti Šempetru in na zahod proti mestnemu središču. Slovensko ime izvira iz

njegove lege pod nekdanjim stolpom (»turnom«) z vrati, skozi katera je peljala pot v notranjost mestnega obzidja. Iz seznamov učenk in učencev iz obdobja med dvema svetovnjima vojnama je razvidno, da je bilo tu veliko slovenskih družin, ki so se asimilirale z italijanskimi sosedi. Sredi trga je rasla lipa, ki ima za Slovence zgodovinsko velik simbolični pomen. Prvo slovensko šolo so v Podturnu odprli leta 1894. Pred nekaj desetletji je slovenska osnovna šola, poimenovana po pisatelju Francetu Bevku, domovala v občinski stavbi na začetku Šempeterske ceste. Na zemljiških mapah Podturna in Sv. Ane so še vedno razvidna slovenska ledinska imena.

Slovenska srednja šola prve stopnje 5 se nahaja na območju Podturna v ulici Grabizio. Obiskujejo jo dijaki in dijakinje iz mesta, Štandreža, Sovodenj, Pevme, Oslavja, Štmavra, Števerjana, Ločnika in Podgore, od koder prihajajo iz slovenskih osnovnih šol. V povojnem času se je šola večkrat selila: najprej iz ulice Randaccio pri Senenem trgu, kjer sta bila Mali dom (1904) in Novi dom (1909) z vrtcem, osnovno šolo, prvo stopnjo srednje šole. Potem se je selila v Malo semenišče, na ulico Leopardi in Kapucinsko ulico. Imenuje se po duhovniku, pesniku in pisatelju Ivanu Trinku, rojaku iz Benečije.

- Pročelje šole
Ivan Trinko

Stari trg oz. **Stari plac** je slovenska oznaka za uradno ime **trg sv. Antona** 6. Še pred nastankom goriškega gradu je tam stalo naselje podložnikov solkanskega gradu. Najznamenitejše na njem je stebrišče, ki je bilo del nekdanjega samostana in je v 19. stoletju služilo kot pokrita tržnica. Na njej so krušarice iz Renč prodajale doma spečen kruh, mirenski čevljarji pa razna obuvala. Na levi strani se na stebrišče naslanja Vila Lantieri – Šenaus (Lepa hiša). Nekoč je bila povezana z gradom skozi rov. V notranji cerkvi so do sredine prejšnjega stoletja sledile pobožnostim članice slovenske Marijine družbe. V palači je bila leta 1944, po fašističnem obdobju, prva dvorana v mestu, kjer je bilo mogoče prirejati slovenska srečanja in kulturne prireditve. Onkraj ceste je stala nekoč furmanska gostilna Pri zlati zvezdi na Dunajski cesti (sedaj ulica Alviano). V zgornjih prostorih je imelo telovadnico društvo Sokol

- Uradno ime za Stari trg oz. Stari plac je trg sv. Antona.

● Plošča Primoža Trubarja

(1887). Po drugi svetovni vojni je prostore uporabljalo Slovensko planinsko društvo. Leta 1948 se je tam odvijal prvi kongres Demokratske fronte Slovencev.

Na **Novem** oziroma **Stolnem trgu** 7 (uradno trg Cavour) nas plošča nad obokom Volcherjeve hiše na severnem robu spominja na protestantskega pridigarja Primoža Trubarja, zaslužnega za objavo prve tiskane knjige v slovenskem jeziku leta 1551. Tam je med svojim dvotedenskim bivanjem v Gorici nagovoril množico tudi v slovenščini (1563). Na drugi strani trga je plošča, posvečena slavnemu slikarju Jožefu Tomincu. Na pločniku pod njo je narisana krogec, s katerega je med strehami mogoče uzreti čebulo in uro zvonika sv. Ignacija na Travniku. Ljudje so po njej naravnavali svoje ure. Tominčeva slika krasi oltar v bližnji stolnici sv. Hilarija in Tacijana.

Goriški grad se dviga znotraj **grajskega naselja** 8. Tudi za slovensko narodno skupnost predstavlja mestni simbol in hkrati kraj dveh tragičnih dogajanj: v njem so bili zaprti vodje tolminskega kmečkega upora, ki jih je oblast ukazala usmrtiti in razčetrirati leta 1714. V letih 1944 – 1945 so bili v njem zaprti partizanski

● Travnik

uporniki in aktivisti Osvobodilne fronte: pet desetih jih je nemška okupacijska oblast ustrelila na grajskem dvorišču, ostale pa po prevozu na Lokve. Na vhodu je njim posvečena plošča v štirih jezikih. Vseeno je grad tudi prostor prijetnih spominov, saj so slovenska kulturna združenja v letih 1988 - 2004 na istem dvorišču pod platenim šotorom prirejala koncerte in pevske nastope.

Ledinsko ime Gorica se nanaša na grajski grič. Jezikovno ga dopolnjuje toponim **Kočevje** 9, preoblikovan v italijansko zvenečo Cocevia. Gre za najstarejšo mestno ulico, ki je dobila ime po prvotnih lesenih kočah. Tod so ljudje hodili na grad in v obratni smeri. Spodaj ležeči **Raštel** 10 pa je poslovenjena oblika italijanskega poimenovanja ulice Rastello - iz it. »rastrello«, torej grablje. Sled-

nje se nanašajo na spodnji rob srednjeveških mestnih vrat.

Travnik 11, uradno Piazza Vittoria, je stoletja staro ime za največji goriški trg. Furlani so ga preoblikovali v Traunig. Ko so v bližnjem srednjeveškem mestu potekali kmetijski sejmi, so na travnati površini okoliški kmetje puščali konjske in volovske vprege. Na Travniku so usmrtili vodje tolminskega kmečkega punta; v spomin na dogodek je leta 1992 uredništvo dvojezične revije Isonzo – Soča namestilo ploščo v štirih jezikih, in sicer na vogal ulice Bombi, ki pelje v predor. Travnik je od nekdaj tudi prizorišče velikih ljudskih, sindikalnih, kulturnih, verskih, družabnih, športnih in političnih dogodkov. Med slovensko obarvanimi shodi sta javnosti še posebej ostala v spominu mimohod partizanskih enot 5. maja 1945 in množično zborovanje leta 1984 z zahtevo po sprejetju zaščitnega zakona za slovensko narodno skupnost v Italiji.

● Plošča posvečena puntarjem

SMER JUG - SEVER

od Štandreža do Travnika

V drugi smeri dospemo od letališča in Jeremitišča do štandreškega pokopališča z grobovi pomembnih krajanov. Na Pilošču stoji **Dom Andreja Budala** **1**, kjer imajo ali so imeli sedež kulturno društvo Oton Župančič, Zveza partizanov (nanjo spominja plošča s seznamom padlih), športna društva Juventina, Val in Mavrica, taborniki in Kmečko društvo. Na cesti, ki pelje proti Sovodnjam, je v bližini zelenica, posvečena pisatelju in politiku Andreju Budalu. V obrtni coni delujeta dve tiskarni, ki zagotavljata izhajanje najrazličnejšega gradiva v slovenščini. V smeri proti Gorici prispemo do **trga** pred cerkvijo **sv. Andreja** **2**. Na vogalu stoji spomenik (1982) padlim v drugi svetovni vojni. V cerkvi so poslikave Tone-ta Kralja. Zraven cerkve stoji Župnijski dom Antona Gregorčiča. V njem imajo prostore prosvetno društvo Štandrež, njegova dramska skupina in pevski zbor ter skavti. Zraven zelo živahno deluje župnišče. Na trgu se odvijajo tradicionalne slovesnosti: jeseni blagoslov pridelkov, aprila in novembra počastitev padlih partizanov.

Štandrež je bil do ukinitve med dvema svetovnima vojnama samostojna občina. Krajanje so se preživljali predvsem s pridelovanjem vrtnin, za katere so uspešno našli tudi tržne niše v Trstu

in Vidmu. Po zemljiških razlastitvah za gradnjo obrtne cone so se Štandrežci posvetili terciarnim dejavnostim.

V smeri Gorice dospemo do **osnovne šole Frana Erjavca**

3. Na hiši na drugi strani ceste je v zidana plošča, ki spominja na ustanovitev slovenske čitalnice leta 1869. V njeni bližini se nahaja podružnica Zadružne kraške banke, v katero so se v zadnjih desetletjih povezale goriške in tržaške slovenske banke. Družbene dejavnosti segajo daleč v preteklost: slovensko osnovno šolo so ustanovili leta 1856, bralno in pevsko društvo 1906, župnijo leta 1922.

Skozi železniški podvoz in na desno po potki pridemo do **Južne postaje**

4. Na njenem pročelju in nasproti nje so nameščene večjezične spominske plošče in marmornat pomnik na tiste, ki so se po ljudski vstaji septembra 1943 skupno borili na Goriški fronti proti nemški vojski, in na one, ki so jih v naslednjih dveh letih odvedli v nemška koncentracijska taborišča.

Nadaljujemo po ulici Duca d'Aosta in zavijemo na Puccinijevo ulico, kjer stoji **Slovenski šolski center**

5. V njem so nameščene višje srednje šole raznih humanističnih in tehničnih smeri: klasični, znanstveni in humanistični licej, informatika, turizem, finance in marketing.

- Plošča štandreške čitalnice

● Notranjost knjižnice v Trgovskem domu

Nasproti Verdijevega gledališča, v ulici Garibaldi (nekoč ulica Treh kraljev) je sedež goriškega **uredništva Primorskega dnevnika** **6**, ki izhaja od leta 1945. Je naslednik Partizanskega dnevnika, edinega vojnega uporniškega dnevnika v Evropi. V isti ulici na št. 16 je nekoč bila predavalnica Delavskega izobraževalnega društva. Nekoliko dlje dospemo do trga pred goriškim županstvom. V povojnem času je zasedalo svetniška mesta v občinskem svetu okrog ducat opredeljenih Slovencev; kar nekaj je tudi bilo javno neopredeljenih.

Dalje po Korzu (nekoč Tekališče Franca Jožefa) proti severu stoji **Trgovski dom** **7** s prostori Feiglove knjižnice, predavalnico, čitalnico in skladišči. V drugem nadstropju si Glasbena matica in

SCGV Emil Komel delita šest učilnic za glasbeni pouk. Zgradili so ga leta 1904 po načrtih Maxa Fabianija za potrebe tedanjih številnih slovenskih združenj in ustanov. Tako kot Narodni dom v Trstu, je tudi ta dom med obema svetovnima vojnoma postal tarča mnogih napadov nestrpnih in nazadnje prešel v državno last.

V bližnjem Ljudskem vrtu stoji spomenik pesniku Simonu Gregorčiču (1844 - 1906). V isti smeri, a na drugi strani ulice, je **KB Center 8** z Glasbeno matico, sedežem Združenja slovenskih športnih društev, Zveze slovenskih kulturnih društev, Slovenske kulturno gospodarske zveze, partizanskega združenja ANPI – VZPI, Društva slovenskih upokojencev za Goriško, uredništva revije Ison-zo Soča in Kmečke zveze. Na drugi strani ulice delujejo dvojezična bančna okenca sedanje Civibank/Sparkasse, prej Čedajske banke in še prej samostojne Kmečke banke, ustanovljene leta 1909.

- Pročelje KB Centra in prostori na notranjem dvorišču

SMER SEVER - JUG

od Severne postaje do Travnika

V slovenščini uporabljamo izraz **Severna postaja 1** za območje na Blanči, okrog železniške postaje na Bohinjski progi. Ob njenem odprtju leta 1906 na glavnem poslopju ni bilo nobenega napisa, ker se je uradna, italijanska Gorica uprla trojezičnemu napisu Görz/Gorizia/Gorica. Po drugi svetovni vojni je bila čez trg načrtovana demarkacijska črta med Italijo in Jugoslavijo, na katero spominja talni mozaik. Med letoma 2004 in 2018 so slovenske kulturne ustanove na trgu pred postajo priredile številne množične koncerte, v duhu preseganja meje. V bližnji ulici Foscolo stoji **hiša družine Bratuž 2**, glasbenika in narodnega mučenika Lojzeta ter uveljavljene pesnice Ljubke Šorli.

Za vogalom na bližnji Svetogorski ulici (ul. Montesanto) stoji **Slovenski dijaški dom Simon Gregorčič 3**. Odprli so ga leta 1946 za potrebe slovenskih učencev in dijakov, ki so obiskovali mestne šole vseh stopenj. Dolgo let je nudil okrog osemdeset ležišč, sedaj nudi celodnevno pedagoško podporo okrog osemdesetim učencem in dijakom. Nasproti njega, na Livadi, je v začetku prejšnjega stoletja podjetje Naš Dom, ki je zgradilo tudi Trgovski dom, postavilo naselje stanovanjskih hiš. Na Njivah stoji od leta 1982 slovenska osnovna šola Otona Župančiča in zraven nje vrtec.

- Gregorčičeva cedra na Goriščku

Na **Goriščku** **4**, križišču sedmih ulic, stoji na zeleni površini mogočna cedra, ki spominja na goriški dom pesnika Simona Gregorčiča. Zasajena je bila leta 1906 po pesnikovem pogrebu. Niže, **Na Kornu** **5**, sta pred prvo svetovno vojno imela svoj sedež Glasbeno in pevsko društvo ter Glasbena šola. V obdobju fašizma je v drugem nadstropju delovala ilegalna slovenska knjižnica. Slovenske ustanove so se do pandemije leta 2020 občasno posluževale Attemsove palače za razstave in predstavitve. V njej je leta 1909 nastala Kmečka banka. Tedaj je bila tudi sedež Slovenskega kmetijskega društva in Slovenske kmečke stranke.

Na Gosposki ulici (ul. Carducci) je bila na začetku prejšnjega stoletja zelo vidna slovenska prisotnost z različnimi trgovinami. Leta 1883 so tam odprli najstarejšo slovensko posojilnico v mestu. Po prvi svetovni vojni je delovala v stavbi na št. 7. V isti ulici je bil sedež Gabrščkove Goriške tiskarne in Gregorčičeve Narodne knjigarne. V sosednji Križevi ulici (ul. della Croce) stoji stavba Šolski dom (1898), ki je služila tiskarni in šolam. V njej so se po selitvi šol zvrstile različne ustanove: Zveza slovenskih kulturnih društev, Knjižnica Damirja Feigla, Glasbena matica, Kinoatelje, Društvo upokojencev in Slovenski raziskovalni inštitut. Sledil jim je Deželni zavod za poklic-

● Šolski dom v Križevi ulici

no izobraževanje. Danes ima tam sedež poklicni zavod Ad Formandum. Nekaj let je v prejšnjem desetletju imela tam svoje prostore tudi Novogoriška univerza. V bližnji Svetnikovi ulici (ul. Del Santo) je na začetku 20. stoletja bila telovadnica Goriškega Sokola, na Pristavi pa domovanje z delavnico družine Rusjan, iz katere izhajata prva slovenska letalca in kjer je nastajalo njuno prvo letalo.

Na drugi strani Gosposke ulice stoji na Sedejevem oširku **sve-toivanska cerkev 6**. Leta 1972 jo je nadškofija razglasila za dušnopastirsko središče Slovencev v Gorici. Tu potekajo danes slovenska bogoslužja za mestno središče. Na desni strani stoji hiša, ki je znana kot rojstna hiša judovskega jezikoslovca Ascolija. V drugi polovici 19. stoletja je bila last družine slovenskih odvetnikov

Tonkli, zato jo Slovenci poznajo kot Tonklijjevo hišo. V njej je imela sedež prva slovenska banka v Gorici, Goriška ljudska posojilnica. Po drugi svetovni vojni je tam imelo sedež več slovenskih združenj, med katerimi je bila tudi Slovenska prosvetna zveza, danes Zveza slovenskih kulturnih društev, ki so se kasneje preselila v bližnjo ulico Malta. Na vogalu istega oširka je gostilna, nekoč imenovana Pri Maksu, kjer so se med svetovnjima vojnama zbirali člani slovenskih uporniških organizacij TIGR in Črni bratje.

Vrnimo se v smer proti Travniku. Nadškofijski sedež nosi dvojezičen napis. Zraven posluje **Katoliška knjigarna** 7. V isti stavbi se nahajajo sedeži tednika Novi Glas, otroške revije Pastirček, uredništva Mohorjeve družbe in Galerije Ars. Na vzhodnem robu trga stojijo stavbe **Hiše filma** 8 in Kinemaxa, edinega goriškega kina, ki ima za poslanstvo tudi širjenje filmske kulture. Vanj stopimo skozi Bratinov dvor, ki je posvečen Darku Bratini, nekdanjemu slovenskemu parlamentarcu v Rimu. Na tem naslovu je od leta 1862 delovala mestna Slovenska čitalnica. Na nasprotni strani se dviga reprezentativna cerkev sv. Ignacija. Arhitekturni slog cerkve je baročni, ima pa tudi prvine, ki so značilne za severne države. Skladatelj Emil Komel je v cerkvi šest desetletij ustvarjal kot organist. Za njim je pevovodja Stanko Jericijo vodil slovensko cerkveno petje.

- Pročelje svetoivanske cerkve

SMER ZAHOD - VZHOD

od Podgore do Travnika

Podgora je bila v preteklosti samostojna slovenska občina, ki jo je oblast ukinila med dvema vojnama. Na njenem ozemlju je v poldrugem stoletju delovalo nekaj desetih kulturnih, gospodarskih, vzgojnih in strokovnih društev. V tamkajšnjih tovarnah je bilo zaposlenih na stotine domačinov, Bricev in Furlanov. V njih je delovalo jedro protifašističnih in protinacističnih upornikov/partizanov.

Na desnem bregu Soče, blizu železniškega nasipa v Podgori, je do pred kratkim imel sedež **Dom Andrej Paglavec 1**, z istoimenskim kulturnim društvom, kajakaškim društvom Šilec in podgorsko sekcijo bivših partizanov VZPI – ANPI. Andrej Paglavec je bil nekaj let po vojni goriški občinski svetnik. Glavna predavalnica v domu je nosila ime po Rastislavu Delpinu Zmagu, partizanu in slovenskem narodnem heroju.

Nekdaj številčno slovensko osnovno šolo so zaradi demografskega padca zaprli. Ob glavni cesti stoji **Zid petih jezikov 2**, ki so ga jeseni leta 2000 poslikali številni obmejni umetniki treh narodnosti.

Kulturno društvo Podgora ima svoj sedež na **trgu** nasproti cerkve sv. Justa. Na istem trgu je na desni stavbi nameščena plošča v spomin na mučenika **Lojzeta Bratuža** **3**, ki so ga fašistični škvadrasti tu prijeli, ker je leta 1937 v cerkvi vadil slovensko petje. Umrli je za posledicami zastrupitve s strojnim oljem. Dogodki ob njegovi smrti so globoko pretresli širšo slovensko javnost.

Na oširku ob glavni cesti pred tovarniškim kompleksom stoji **spomenik padlim partizanom in aktivistom** **4**, ki so se uprli med drugo svetovno vojno. Zgradili so ga krajanji in odkrili leta 1975. Pred njim se odvijajo proslave ob Dnevu osvoboditve in ob prvem novembru, na katerih nastopajo pevci, recitatorji in govorniki, kar velja tudi za vse ostale spomenike, ki so na občinskem ozemlju posvečeni uporu.

● Spomenik v Podgori

V **Pevmi** je ob desnem bregu Soče nameščen **privez 5** za plovila: kajake, kanuje, gumenjake in deske veslačev z obeh strani meje. Privez je desetletja upravljal slovenski Kajak klub Šilec. Objekt je v Gorici edina točka za veslaške dejavnosti: Soške regate, novoletne spuste, tečaje, poletno rekreacijo na vodi, cilje čezmejnih tekmovanj, triatlone, poletno šolo v naravi in priložnostna snemanja avdiovizualnega gradiva.

V Pevmi sta slovenski vrtec in osnovna šola poimenovana po Jožetu Abramcu. Verniki se zbirajo v **cerkvi sv. Ane 6**, ki jo krajijo poslikave Toneta Kralja in ob kateri prirejajo tudi raznovrstne prireditve. Na glavni cesti stoji spomenik krajanom, Oslavcem in Štmavercem, ki so padli v osvobodilni borbi. Na njem izstopa ka-

● Pogled na Sočo

● Poslikave Toneta Kralja v cerkvi sv. Ane v Pevmi

mniti simbol v obliki Triglava, ki so ga odkrili že pozimi leta 1946 in predstavlja prvi spomenik NOB na Goriškem. S kilometrskim odklonom od glavne smeri se vzpnemo do Štmavra, kjer je zelo dejavno društvo Sabotin s pevskim zborom, vzponi na domačo goro, sodelovanjem na pustnih povorkah in ostalimi prosvetnimi dejavnostmi. Zelo odmevno je praznovanje sv. Valentina.

Na Cesti novega mostu, danes Drevoredu 20. septembra, je od medvojnega obdobja dalje znano zbirališče slovensko govorečih Goričanov in Bricev. Najprej so se zbirali v gostilni Pri Pavlinu in nato z novim lastništvom Pri Primožiču. V njej potekajo srečanja raznih združenj, tudi Italijanov in Furlanov. V smeri mestnega središča stoji na desni strani **Kulturni center** 7, poimenovan

● Kulturni dom

po **Lojzetu Bratužu**, z dvoranama, telovadnico in uradi za Svet slovenskih organizacij, Zvezo slovenske katoliške prosvete, glasbeno šolo Emil Komel, stranko Slovenska skupnost, Slovensko skavtsko organizacijo in Športno društvo Olympia.

Na vzporedni Soški ulici (ul. Don Bosco) je sedež **Mladinskega doma za učence in dijake 8**, ki nudi pedagoško podporo in poletne rekreacijske dejavnosti. V zgornjem predelu Malega trga stoji stavba, v kateri urejajo sedeže nekaterih osrednjih slovenskih organizacij. Ko se podamo naprej skozi Mali trg - Placuto, dospemo do **Kulturnega doma 9** z dvoranami, razstavnimi prostori, zunanjim atrijem, telovadnico ter sedežem športnega društva Dom in sedežem kulturne zadruga Maja. Na nasprotnem vogalu je

do konca 20. stoletja odigrala pomembno povezovalno družabno vlogo gostilna Pri Lojzki.

Nad Kulturnim domom na Verdijevev korzu je nekoč v gostilni Pri zlatem pajku slovenska narodna skupnost razpolagala z dvema majhnima dvoranama za prireditve in družabna srečanja. V ulici Mameli je kavarna Bratuž bila v prejšnjem stoletju desetletja priljubljeno zbirališče slovenske meščanske srenje.

● Kulturni center Lojze Bratuž

SLOVENSKA POIMENOVANJA ULIC IN OKOLIŠEV V GORIŠKI OBČINI TER URADNA ITALIJANSKA RABA

Bohinjska proga	Linea Transalpina
Cerkev sv. Duha	Chiesa di Santo Spirito
Cerkev sv. Ignacija	Chiesa di Sant' Ignazio
Cesta novega mostu	Viale XX Settembre
Cesta pod lipo	Via Veniero
Cesta treh kraljev	Viale XXIV Maggio
Cingrof	Via dei Coronini
Cipresna ulica	Via Duca d'Aosta
Coroninijev dvorec	Villa Coronini
Dunajska cesta	Via B. Alviano
Gasa	Dosso del Bosniaco
Gledališka ulica	Via Giuseppe Garibaldi
Gorišček	Piazza Medaglie d'oro
Gornje mesto	Borgo Castello
Gosposka ulica	Via Giosuè Carducci
Grajski grič	Colle del Castello
Grajsko naselje	Borgo Castello
Grojnica	Torrente Groina
Gropajšče	Località Groppai
Hudičeva luknja	Località Busa dal Diau
Jeremitišče	Case dell'Eremita
Klanec	Salita Monteverde
Kočevja	Via Cocevia
Kočijaška ulica	Via Carlo Favetti
Konično	Località Conigo
Koren	Torrente Corno
Kornska ulica	Via Balilla
Kratka ulica	Via Malta

Križeva ulica	Via della Croce
Kugijev trg	Piazza Kugy
Ljudski vrt	Giardini pubblici
Ločnik	Lucinico
Ločniški hrib/Kalvarija	M.te Calvario
Majnice	Mainizza
Mali trg	Piazza N. Tommaseo
Mejni prehod Rožna dolina	Valico della Casa rossa
Na Borjaču	Lenzuolo Bianco
Na Goriščku	Borgo Vienna
Na Kornu	Piazza E. de Amicis
Na Livadi	Via dei Campi
Na Livadi	Via della Levada
Na njivah	Via dei Campi
Nunska ulica	Via delle Monache
Oslavje	Oslavia
Oširek Franciška Sedeja	Largo Frančišek Sedej
Ozka ulica	Via Bellinzona
Pevma	Piuma
Pevmica	Torrente Piumizza
Pevmski most	Ponte di Piuma
Pevmski park	Parco di Piuma
Podgora	Piedimonte
Podturn	Borgo San Rocco
Pokrita tržnica	Mercato coperto
Potoška ulica	Via Corsica
Pred županstvom	Piazza Municipio
Pri kapelici	Madonnina di Oslavia
Pri kostnici	Località Ossario
Pri mostu	Località Al Ponte
Pri Rdeči hiši	Alla Casa rossa
Pri štmaverskem gradu	Castel San Mauro
Pri Tobačni tovarni	Fabbrica del tabacco

Pri Uršulinkah	Istituto delle Orsoline
Pristava	Borgo Fratta
Pristava	Via del Rafut
Rabatišče	Via dei Rabatta
Raštel	Via Rastello
Razstavišče	Expomego
Rojce	Campagnuzza
Sabotin	M.te Sabotino
Semeniška ulica	Via del Seminario
Seneni trg	Piazza Divisione Julia
Severna železniška postaja	Stazione Transalpina
Solkanska pot	Via Montesanto
Soška ulica	Via Don Bosco
Soški park	Parco di Piuma
Spominski park	Parco della Rimembranza
Staničevo parkirišče	Piazza Valentin Stanič
Stolna cerkev	Duomo
Stolni trg	Piazza Cavour
Stražice	Straccis
Stražiška ulica	Via Brigata Pavia
Studenc	Largo Culiati
Sv. Ana	Sant'Anna
Svetoivanska cerkev	Chiesa San Giovanni
Šanca	Forte del Bosco
Šempetrska cesta	Via Vittorio Veneto
Šempetrska ulica	Via Vittorio Veneto
Škabrijelova ulica	Via San Gabriele
Štandrež	Sant'Andrea
Štmaver	San Mauro
Telovadni trg	Piazza Cesare Battisti
Travnik	Piazza della Vittoria
Trg Lojzeta Bratuža	Piazzale Lojze Bratuž
Trg pred Stolnico	Corte Sant'Ilario

Trg pred železniško postajo	Piazzale Martiri della Libertà d'Italia
Trg šenhaus/Stari trg	Piazza Sant'Antonio
Ulica Antona Gregorčiča	Via Anton Gregorčič
Ulica Bratov Rusjan	Via fratelli Rusjan
Ulica Henrika Tume	Via Henrik Tuma
Ulica Kmetijske šole	Via Scuola Agraria
Ulica Max Fabiani	Via Max Fabiani
Ulica pevmskega mostu	Via Ponte del Torrione
Ulica Štefana Kocjančiča	Via Štefan Kocjančič
Ulica Usmiljenih bratov	Via Fatebenefratelli
V Grojni	Vallone delle acque
V vasi	Località Villa Vasi
Verdijev korzo	Corso Giuseppe Verdi
Vinčič	Località Vinci
Zelenica Andreja Budala	Parco Andrej Budal
Znorišče	Località Case Noris
Židovska četrt	Via Ascoli
Županstvo	Municipio

Slovensko prebivalstvo uporablja še veliko mikrotoponimov, ki izhajajo iz večstoletnega poznavanja mesta. Ta imena niso v rabi v italijanskem jeziku.

GORICA MED ODPORNIŠTVOM

Severni, Južni, Vzhodni, Zahodni kvart so poimenovanja mestnih predelov, ki jih je tako opredelila organizacija Osvobodilne fronte v letih od poletja 1941 do jeseni leta 1947 za potrebe civilnega odpora proti nasilju najprej fašističnih in nato nacističnih oblasti ter v obdobju Zavezniške vojaške uprave za zahteve po ustrezni razmejitvi. Vsaki kvart – območje se je členil na pomembnejše ulice ali skupine ulic in vsaka ulica na večje stavbe. Vsaki od teh členov je imel svoj odbor OF, ki je skrbel za zbiranje hrane, oblačil, sanitetnega in tiskarsko tehničnega materiala ter obveščevalnih podatkov, potrebnih za uspeh dejavnosti oboroženih enot v mestnem zaledju.

Na platnici: Grajsko naselje, Trg Evrope, Trgovski dom;
na hrbtni strani: Stari trg
Na zavihkih: Novi trg, razgled z gradu
Na naslovnici, od leve proti desni: spomenik v Podgori,
Tonklijeva hiša, KB Center, šola Ivan Trinko

www.zskd.eu

IO SONO
FRIULI
VENEZIA
GIULIA

Vodnik predstavlja štiri sprehode
po Gorici, ki vas opozarjajo
na kraje, spomenike, plošče,
stavbe in vsebine, ki so povezani
s tisočletno prisotnostjo
Slovencev v Gorici.

